

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassa postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Štev. 6 (214)

UDINE, 1. - 15. APRILA 1960

Izhaja vsakih 15 dni

KOROŠKI IN FURLANSKI SLOVENCİ PER L'INCREMENTO dell'economia montana

Sama po sebi se nam postavlja primejava med nami furlanskimi Slovenci in koroškimi Slovenci prav sedaj, ko sta se obe naši državi in tudi medsebojni sosedi: Jugoslavija in Avstrija pogajali za ureditev raznih še ne rešenih problemov med obema državama. Jugoslaviji je stalo mnogo do tega, da bi Avstriji začeli res v duhu pravičnosti in izboljšanja mednarodnih odnosov izvajati sedmi člen avstrijske državne pogodbe, ki določa v poglavitnih črtah, kako bi morala Avstrija postopati z manjšinami na njenem državnem ozemlju.

Razni slovenski, italijanski in še drugi listi so ugotovili, da zavzema Avstrija eno stališče, ko gre za nemško narodno manjšino v Južnem Tirolu, čisto drugače pa glede slovenske narodne manjšine na Koroškem in glede Hrvatov na Gra-

diščanskem (Burgenlandu). Njihov zunanji minister dr. Kreisky je v Beogradu trdil, da Slovenci na Koroškem niso strnjeno (kompaktno) naseljeni, medtem ko pa so južno tirolski Nemci ena enotna skupina v Poadižju. Dalje je rekel, da veže Italijo mednarodni sporazum Gruber-De Gasperi, medtem ko je vprašanje koroških Slovencev le notranje vprašanje in da ni Avstrija po nobeni pogodbi obvezana izpolnjevati neka določila v korist slovenske narodne manjšine. Ne ena in ne druga Kreiskejeva trditev ne drži. Slovenci so imeli pred nekaj desetletji kompaktno (strnjeno) naseljenost ozemlje, pa so jim Avstriji v novejšem času naselili mednje Nemce iz Reicha, po zadnji vojski pa še begunske vojskočrke. Nemci v južnem Tirolu imajo sicer bolj strnjeno svoje etnično ozemlje, so pa že vmes velike umetne italijanske oaze, ki so jih Italijani napravili z istimi raznarodovalnimi metodami kot Avstriji na Koroškem z naseljevanjem nemških železničarjev, s podpiranjem industrij v ponemčevalne namene in s favoriziranjem nemških naseljencev. Slovenci kažejo iste številke o naseljevanju Nemcev kot južnotirolski Nemci o naseljevanju Italijanov v Južnem Tirolu. Nemci so v

južnem Tirolu že izgubili vsa mesta in precejšnja zemljišča v bocenski industrijski coni. V nekaj desetletjih jim bodo Italijani preluknjali vso njihovo kompaktno ozemlje v južnem Tirolu, kot so ga Avstriji Slovencem na Koroškem. Takšno neresno Kreiskejevo argumentiranje samo škoduje resničnim avstrijskim interesom, ki so mnogostranski in ne omejeni na samo eno območje. Evropska javnost pa tudi ve, koliko časa in na koliko mednarodnih sejah so kuhali avstrijsko državno pogodbo, ki je pravzaprav vsa en sam internacionalni instrument v katerem je odločba o narodnih manjšinah v 7. členu prav tako mednarodno dočelo, kako naj se Avstrija obnaša v duhu mednarodnega prava kot nevtralna država.

Pa pustimo dr. Kreiskejevo umetna zamgljvanja na mednarodnem področju in ugotovimo analogije in difference v položaju dveh sosednjih slovenskih skupin — koroške in furlanske.

Kaj imajo obojni podobnega? Številčno je furlanski Slovencev okoli 50.000 in koroških Slovencev tudi približno toliko.

Stoletja so stali koroški Slovenci pod nemškim vplivom kot mi pod italijanskim.

Kaj imamo podobnega s Slovenci na Koroškem?

Gospodarsko smo bili mi furlanski Slovenci odvisni od furlansko-italijanskih mest kot koroški Slovenci od nemških avstrijskih mest. Samo po občinah so imeli koroški Slovenci svoje župane in tu pa tam slovenske občinske uradnike, vsi drugi uradniki so bili Nemci, po sodnih in po glavarstvih (neke vrste mandamentih-sottoprefeturah) in vseh javnih uradih. Če je hotel koroški Slovenec dobiti službo, se je moral pretvarjati za Nemca ali pa filonemca. Pri vseh volitvah in plebiscitih so trepetali koroški Slovenci za svoj ekonomski obstoj in so morali stalno sklanjati glavo in pritrjevati vsemu, kar so jim Nemci naročali.

Koroški Slovenci so živeli stoletja v deželi Koroški, ki je približno po številu prebivalstva in po teritorialnem obsegu tolikšna kot Furlanija ali pa administrativno rečeno provinca di Udine. V koroški deželi so stalno komandirali do najnovejšega časa najbolj strupeni nemški nacionalisti. Še v povojnem času avstrijski socialisti, ki imajo v rokah deželno vladno, prelahko pozabijo na načela socialističnega internacionalizma v strahu pred konkurenco nacionalistično po-barvane avstrijske katoliške ljudske stranke (volkspartei) kot pa da bi načelno in možato izpovedavati načela enakosti, pravice in zaščite narodnih manjšin. V namišljenem strahu, da izgube nekaj sto volivnih glasov, lahko miselno in oportunistično izdajajo svoj lastni socialistični program.

Vpliv stoletne podločnosti in gospodarska odvisnost

Kot nam se tudi koroškimi Slovencem pozna, da žive stoletja v deželi, ki je bila zmeraj pod vladno nacionalističnih elementov.

Kot nam se tudi koroškimi Slovencem pozna, da so jih stoletja učili o veličini gospodarskega državnega naroda, pri njih nemškega, pri nas italijanskega.

Kot nam pa tudi koroškimi Slovencem niso pustili, da bi jih učili o lepoti in vrednosti njihovega materinega slovenskega jezika, njihovega matičnega slovenskega naroda.

Ubijali so v glavo preprostim koroškimi Slovencem, da je največji narod na svetu nemški, da niso Slovenci nič, da so bili, so in še bodo navadni hlapci Nemcev in da se tako pametnim Slovencem

La preoccupazione di tutti è di frenare l'esodo della montagna ed il rimedio è indiscutibilmente quello di creare all'alpighiano una condizione di vita che, senza grandi pretese, possa almeno avvicinarsi a quelle delle altre categorie di cittadini.

Se nel piano programmatico delle nuove leggi in favore dell'agricoltura si vuole giustamente raccorciare le distanze fra il reddito medio dell'operaio dell'industria e l'operaio agricolo, è altrettanto giusto che fra l'operaio agricolo della pianura meccanizzata ed il montanaro, il reddito venga riavvicinato.

Quali dovrebbero essere i provvedimenti per la montagna? Senza pretendere di generalizzare in un unico piano programmatico problemi che, se ne vanno bene impostati in un dato modo in una vallata, devono essere impostati differenzialmente in un'altra valle, in linea di massima è assodato che i capisaldi di una bonifica montana sono:

1) Approvvigionamento dell'acqua potabile ove c'è la possibilità di farlo con minima spesa.

2) Costruzione di strade che diano la possibilità di accesso ai luoghi dove c'è produzione da valorizzare e la spesa sia ammortizzabile ottenendo il maggior reddito possibile.

3) Rimboscire la montagna che non dà un reddito immediato sotto forma di pascoli falciabili con falciatrici meccaniche.

4) Adibire al pascolo tutte quelle zone che mal si prestano al rimboscimento o che la presenza di terreno coltivabile non diano più facile reddito ad altre colture.

5) Incrementare le colture che più si addicono ai terreni di montagna vietando di coltivare quelle che possono dare maggiori produzioni in zone più adatte. (Per es.: è controproducente voler coltivare granoturco in montagna o impiantare un vigneto oltre una certa altitudine, come sarebbe errore voler coltivare fagioli e le patate, od il grano saraceno, la segale e l'orzo in zone di pianura, non perchè in pianura si produce meno, ma perchè per il piano ci sono altre colture più redditizie senza danneggiare l'economia montana.

6) Ridimensionare la proprietà in montagna, cedendo a pochi, ma ben inten-

Naj zazvene glasovi našega preroškega pesnika Simona Gregorčiča širrom naše ožje domačije »Slovensčine«, od Matajurjevih bregov do zelenih dolin ob Beli in Teru. V srehi vsakega našega rojaka, ki s trdom obrača zemljo za vsakdanji kruh ali ki koderkoli v tujini rije z življenjsko nevarnostjo v rovi pod zemljo, da prinese za zimo skorje kruha domov, v vseh teh krvavečih srehi naj bi se oglašal velikonočni spev, da za trpljenjem zazveni vstajenje.

zionati appassionati montanari perchè valorizzino le zone secondo il programma suesposto oppure meglio ancora sarebbe di costituire delle Comunità con gestioni in forma cooperativa.

L'essenziale è di stabilire un piano di bonifica ampio poichè se l'economia della montagna resterà frazionata, se ogni piccolo podere vuol reggersi da solo, ci sarà sempre una economia povera.

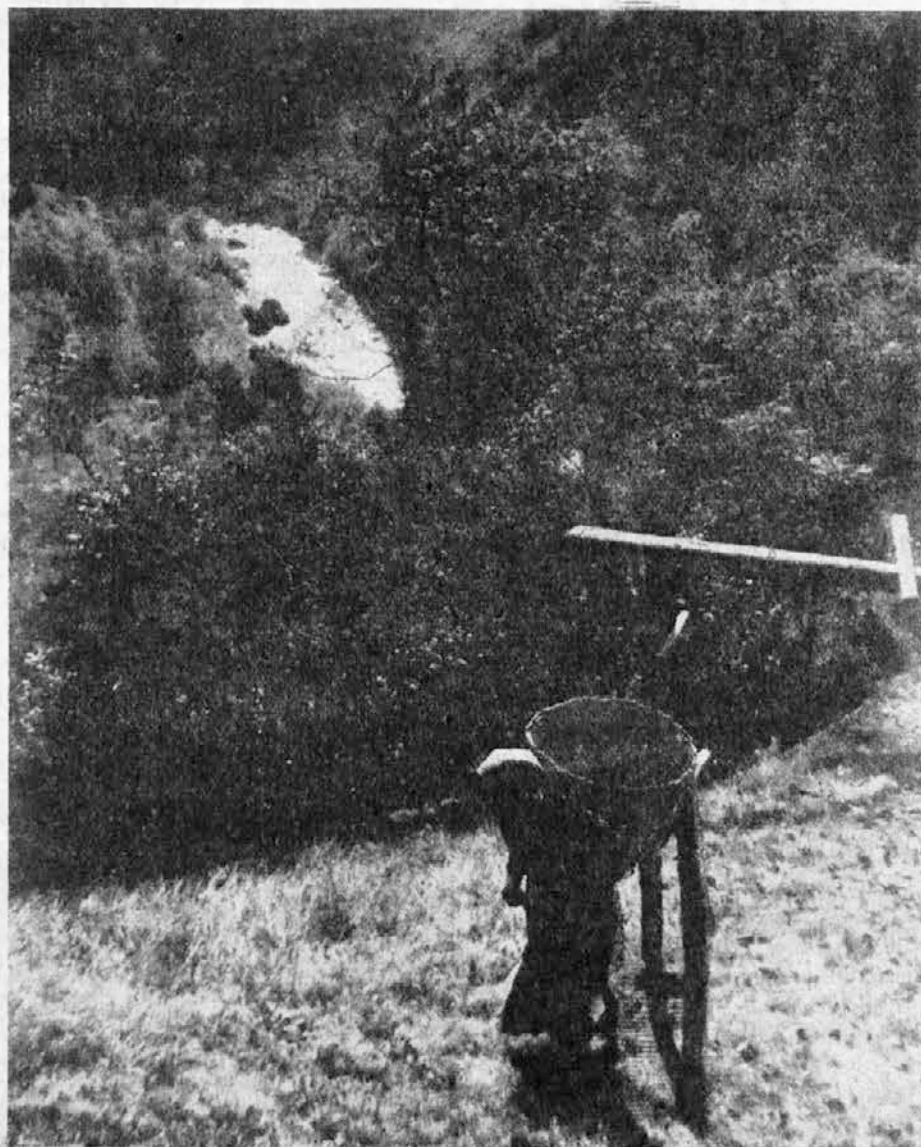
7) Incrementare il turismo dove le caratteristiche zonali possano essere maggiormente valorizzate. Ogni capitolo esposto può da solo dare forme di soluzioni diverse e possibilità di trattare a fondo i problemi connessi e conseguenti come sarebbero: sviluppo di attività caratteristiche della montagna: riserve di caccia, zone di ripopolamento di selvaggina, protezione della flora alpestre, centri di studio della Natura con materiale didattico appropriato dipendente dalle Università (speleologia, scienze naturali, astronomia, stazioni meteorologiche, medicina ecc.).

Incrementare lo sviluppo di allevamenti di bestiame, con razze rustiche e selezionate come la bruno-alpina, costituzione di stalle sociali ove sia ridotta al massimo la mano d'opera. Incrementare l'industria delle lumache, la raccolta ed utilizzazione dei funghi con possibilità di industrializzazione dei prodotti poveri della montagna: fragole, lamponi, mirtilli, erbe medicinali e quant'altro sia di caratteristico prodotto del luogo.

Promuovere nuove leggi per la protezione della flora e della fauna. Esistono in Italia una serie di leggi e di decreti, mediante i quali si potrebbe fare qualcosa, ma occorre l'aggiornamento.

E se il Parlamento non prenderà l'iniziativa di varare nuove leggi, almeno i Prefetti emanino dei decreti nelle provincie interessate affinché non si raccolgano determinate piante da fiore, non si tocchino dati monumenti naturali, si vietino il campeggio in certi luoghi, non si costruiscano case, nè si facciano strade in certi luoghi. Natura ci ha donato delle bellezze straordinarie con dovizia, generosità. La nostra montagna deve essere resa sempre più accogliente per quanti vi cercano pace, serenità, riposo e poesia.

L'umanità ha sempre più bisogno di trovare un angolo di quiete e di riposo in questo secolo sconvolto dal progresso!

Zene naših gora, ponižne in žilave, se klanjajo vsak dan od zore do mraka pod težo koša. To delo je trdo in ga ljudje v ravnini ne poznajo. Natovorjen koš je simbol Beneške Slovenije, simbol trdega in bednega življenja, kateremu manjka že desetletja, če ne stoletja, tolažba, razumevanje in pomoč vladajočih krogov.

Umili in tenaci, le donne della nostra gente portano la gerla sobbarcandosi a fatiche che gli abitanti della pianura difficilmente conoscono. La gerla è, con il suo peso, il simbolo di una vita povera e dura cui manca da decenni, forse da secoli, di conforto della comprensione e dell'aiuto da parte delle classi dirigenti.

Naš veliki teden

(S tarnjavo krono san kronan biuc. Naša velikonočna pesem)

»Oljénice« smo praznovali še po starem, povezali smo v snope ojke, jih blagoslovili, da bi služile, če pride huda ura nad naše vasi. Samo miru naj služijo naši žegnani snopi ojke in ne kot enkrat fašistični snopi vojski tarpljenju naših ljudi po frontah.

Naše gospodinje so ofrigale vse pade, omare in kuhinjsko posodo, gospodarji pa so pobelili kuhinjo in pometli okoli hiš. Iznesli smo vse obleke na zrak, da se prezračijo. Dolga, mokra in hladna je bila zima in treba je gledati, da se ne prime plesen stvari. Kako bi bilo dobro, če bi mogli prezračiti ne samo naše gvante, ma tudi vse razne slabe naše človeške in politične navade v vseh naših brijegih, čjer se loteva plesen vsega našega javnega življenja, in je nevarno, da bo pri nas vse splesnelo ker traja megla, mokrota, slabo vreme, in sicer tako slabo vreme, da se nikamor ne vidi že dolga leta v naši deželi, prava zima, da človeka prijemlje obup in se sprašuje: Ali bomo imeli pri nas v Furlanski Sloveniji nimar veliki teden nimar veliki petek in ali ne bo za nas furlanske Slovence nikoli vstajenja, nikoli lepih zvonov, ki bi tonkali tako, da bo tudi za nas enkrat prišel veliki praznik.

Ko so naši mulci na veliki četrtek in petek strašno ropotali z drljevkami in laskotaci, nam ta ropot ni šel na nerve, ker smo pomislili na politične drljevke, ki nikoli ne gejnajo in kar naprej drdrajo, tako da mnogi naši ljudje ne morejo v miru in po pameti premišljevat, kako bi tudi mi prišli do vstajenja in do praznika v življenju naše dežele.

Kavnati bi se morali tudi mi po naših otrocih, ki so prinesli s sabo pred cerkve suhe gobe z dreves in posode za žegnani ogenj, da ga raznesejo po hišah. Prižgati bi morali v naših srehi prijateljski ogenj vseh furlanskih Slovencev, da bi nas spodbujal k gorečnosti za našo stvar, da bi ogreli mrtve hladne probleme naših narodnih in socialnih nerešenih pravie.

Poskusili smo »žegnanco« in »golo-bice« po dolgih postih, po dolgem trpljenju in se nam je zdelo, da je vse naše življenje furlanskih Slovencev kot en sam večni veliki teden, da smo mi sami razpeti na križ in da smo kronani s tarnjavo krono in si brišemo solze, da bi videli svoje trpljenje doma in trpljenje vseh naših delavcev-emigrantov raztresenih po svetu, prav po vsem svetu v Evropi, v Amerikah in v Avstraliji.

Kdaj bomo od smrti vstali od naše britke matre, kdaj nam bodo zvonovi zatonkali glorio in kdaj bomo zapeli odrešilno alelujo?

SV. LENART SLOVENOV

SUCLA PROFESIONAL
V SV. LENARTU

Naš komunski konselj je paršu do zarjes idealne zamislil. Sklenil so odprjet šuofo profesional s 1. oktobrom tega ljeta, katero bojo obiskoval lahko tud otroc iz bližnjih vasi, ki sadá hodi- go (a disposizione) 2 kambri in jih bo tud na svoje speze znotraj furniu, da bojo nucne za učilnico.

Suola profesional v Sv. Lenartu bo velikega pomena za našo doraščajočo mladino. Tu se bojo lahko naučil kajšne- ga meštirja, de jim ne bo korlo hodit po

svjetu samo kot navadni djeluci, kot ma- novalji. Prú bi bluò, de bi še kajšen dru- gi večji komun posnemu šentlenartskega, zakí samo na to vižo bo imel naraščaj buojšo bodočnost.

SV. PETER SLOVENOV

Mali obmejni promet
marca mjesca

Parša je pomlad in ljudje s tega an onega kraja konfina so se spet podali na pot kot brdke mravlje. Vsi vjemò, de so nekatere reči, kot meso in cigarete, zlo drage v Italiji, medtjem ko so v Jugosla- viji za buojši kup, oblačilo in še kajšni drugi predmeti (oggetti) pa se ušafajo za buojši kup tle par nas. Ljudje izra- bijo to priliko (okazjón) in kdor ima čas in parložnost si pomaga preskarbjet kajšno rječ za buojši kup. V zimskem času se ljudem ni izplačalo tarkaj, se- daj pa, ko so ljepi dnevi, vidimo na ob- mejnih blokkih vse poumo ljudi, ki hodi- jo sem in tja z avtobusi, avtomobili, motorini in bicikletami. Mjesca marca je bluò skuoz naše obmejne bloke usega skupaj 11.123 prehodov. Ti bojo v pri- hodnjih mjesecih še narastli, ker bojo ljudje začel djelat na puojah, ki jih imajo Jugoslovani na italijanskem kraju in naši ljudje na jugoslovanskem kraju.

Skuozi obmejni blok v Štupci, ki je blok parve kategorije, je šlo mjesca mar- ca 6.669 ljudi (1.182 iz italijanskega kra- ja in 5.487 iz jugoslovanskega); skuozi Most na Nadiži (komun Tipana) je bluò 1.119 prehodov (67 iz italijanskega kra- ja in 1.052 iz jugoslovanskega); skuozi Solarje pri Dreki je bluò 742 prehodov (269 iz italijanskega kraja in 473 iz ju- goslovanskega); skuozi Mišček v Idrijski dolini je bluò 632 prehodov (295 iz itali- janskega kraja in 337 iz jugoslovanske- ga); skuozi Polavo pri Čepatiščih ko- mun Sovodnje je bluò 671 prehodov (285 iz italijanskega kraja in 386 iz ju- goslovanskega); skuozi Učjo je bluò 288

prehodov (73 iz italijanskega kraja in 216 iz jugoslovanskega); skuozi Klinac v Idrijski dolini je bluò 283 prehodov (52 iz italijanskega kraja in 231 iz ju- goslovanskega); skuozi Robidišče pa je bluò 719 (315 iz italijanskega in 404 iz jugoslovanskega).

Z dnem 7. aprilom bojo spet odprli v Skaláh (komun Grmeka) obmejni blok, ki je bju v zimskih mjesecih zaprt. Skuo- zi ta blok hodijo dvolastniki obdjelovat puoje na to in na ono stran meje.

ČEDAD

NESREČA NE POČIVA

Luigi Lenot iz Gorenje Mjse pri Sv. Lenartu je padu iz motocikla, kar se je peju v Corno di Rosazzo, in se močno udaru v glavo. Če ne nastopijo kompli- kacije, bo ozdravu v treh tjeđnih.

Gino Vogrič iz Grmeka se je močno urjezu z rončejo v čampo zapstje, kar je obsjekavu kole za venjike. V čedad- skem špitalu so mu dali prognozo 20 dni, ker si je prerjezu kite.

Evgen Jusič iz Ažle je padu s senika in si zlomu roko in ušafu tud hudo po- škodbo na glavi. V čedadskem špitalu, ka- mor so ponesrečenca sobit parpejali, so si mjeđih pridržali prognozo zavoj šoka.

Renato Trankonja iz Fojde se je par gradnji neke hiše ponesreču. Zadeu ga je nek tubo in mu odrgru srednji parst čampne roke.

Vsem ponesrečencem želimo, da bi hi- tro ozdravili.

KOROŠKI IN FURLANSKI SLOVENCI

Nemci se niso ničesar naučili

(Nadaljevanje s 1. strani)

je gospodarje, svoje gospode, svoje zastop- nike nemške kulture in civilizacije. Kaj bi ponavljali, ko pa so italijanski ne sa- mo nacionalistični temveč tudi drugače resni in pošteni krogi še pred kratkim trdili nasproti nam isto in nas nepresta- no omamljali z italijansko kulturo, dva- tisoč let, z Rimom, z vso tisto patetiko in frazeologijo, ki se je že pametni Ita- lijani sedaj sramujejo.

Ta stalna ekonomska odvisnost od Nemcev in Italijanov, to neprestano pov- zdigovanje nemške in italijanske kultu- re in civilizacije, to zaničevanje, zapo- stavljanje in zatiranje slovenskega jezi- ka, slovenske kulturne tradicije in slo- venske narodne samostojnosti, je pustilo v nas, v precejšnjem delu koroških in furlanskih Slovencev precejšnje sledove, ki pa bi izginili v pravem demokratič- nem sistemu.

Velik del koroških in furlanskih Slo- vencev se boji biti in priznavati, da so Slovenci.

Velik del furlanskih in koroških Slo- vencev je še ves hipnotiziran od stoletne ekonomske odvisnosti pod Nemci in Ita- lijani, da s strahom gleda na čisto slo- venske kulturne ustanove, da se boji za- to slovenskih šol. Kadar je koroškim Slo- vencem na prosto dano, da bi imeli sa- mo slovenske šole ali pa samo njihovi slovenski otroci pouk v slovenskem jezi- ku, se tega bojijo, ker imajo prežalostne skušnje v boju za ekonomski in narodni obstanek in vedo, koliko škode so morali pretrpeti, ko so se izdajali za Slovence. Zato prav pravilno zahtevajo koroški Slovenci, da morajo biti pri sedanjem ekonomskem pritisku in odvisnosti od nemške uprave in nemškega gospodar- stva, enake šole za slovenske in nemške otroke. Obojni otroci morajo imeti enak pouk v deželi, kjer se govori oboja jezi-

ka, po zakonu enakopravnosti narodov morata oboja naroda govoriti oboja deželna jezika. To pa napravi le skupna šola za obojne otroke z istim jezikovnim pro- gramom.

Po vseh vojskah in preskušnjah se pa koroški Nemci niso v veliki večini nič- sar naučili. Še zmeraj zaničujejo po Ce- lovecu in drugod slovenski jezik in slo- venske ljudi in smatrajo za žalitev njiho- vega tevtonskega, germanskega veličan- stva, da bi se njihovi otroci učili v dvo- jezični deželi poleg nemščine še slov- nščino svojih koroških sodeželanov. Ali niso tudi premožni naši Italijani in ne- kateri Furlani prav tako, pa čeravno po- tomci Latinov, po tevtonsko, po german- sko zaverovani v edino zveličavni itali- janski jezik in polni prezira nasproti naš- nemu slovenskemu narečju, ki ga v svoji pokrajini Furlaniji poslušajo že tisoč tri- sto let.

V nečem so koroški Slovenci na bolj- šem: imeli so že svoje slovenske šole in imajo sedaj celo svojo gimnazijo, mi pa nikoli ničesar.

Iz celovške disceze se kot iz videmske kurije namesto Kristusovega nauka o ljubezni med narodi širi smrard netole- rantnega nacionalizma.

Ne mi in ne koroški Slovenci nismo i- meli svojega meščanstva, svoje borgezije, ampak smo bili zmeraj samo kmetje in delavci, zdaj pa že bolj delavci kot kme- tje.

Minili so časi, ko so lahko z dena- cionalizacijo brisali narode na zemeljski po- vršini. Ne mi in ne koroški Slovenci ne bomo izginili, ker sedaj ni več čas za takšne nedemokratične metode in ukane.

Zivimo s koroškimi Slovenci v podo- bnih razmerah, s podobno miselnostjo in zato bomo še morali proučevati drug drugega, da se nekaj naučimo, za naš nadaljnji boj.

TAJPANA

Dobrè an slabe iz našega komuna

Zvedali smo, de bojo u kratkem na- pejali telefon še u Krnahto, Debelež an Brezje. U Krnahti ga bojo postavili u novi oštariji »Par Kajzelu«, kjer je žej kabina nareta. Itako bo telefon u usjeh vaseh našega komuna: Viskorši, Tipani, Debeležu, Krnahti, Brezjah, Platiščih an Prosnidu.

U kratkem bojo razširili an popravili oba mosta u Viskorši na cjesti, ki peje od cjerkve pruoť Gorenjem koncu. Kar to bo to djelo nareto, bo mogla korjera voziti tud u Gorenji konac, ki anjele ne more, ker so mostiči pretesni an preslabi.

Morebiti bojo nardili cjesto, ki bo ve- zala Buona z Brezjami. Tehniki od »Cor- po Forestale dello Stato« so žej bli na puoštu an nardili proget za nardit to djelo. Sevjeđa bojo začeli djelati cjesto, kar no bojo emigranti par hiši, zak' anje- le u tjelem času so use zdrave moči po svjetu. Ta cjesta na zarjes koventa Brje- ženam, zak' no bi tjeli beti itako pove- zani tud z autobusom, ki vozi usak dan iz Platišć u Videm. Brezje, kot usi vje- mo, je najbuj zakonita an zapušćena vas našega komuna. Skrajni čas je, da bi se še za to vas kaj dobrega nardilo, saj še Brježenji plačuejo »tasse« kot drugi.

Ni dugo od tega, de so se zbrali Pro- snijani an sklenil, de bojo poslali u prefeturo delegacjón, ki bo prosila, de bi se ta interesirala za jim nardit muost a poti, ki veže vas z Mostom na Nadiži. Kot znamo, je ta muost odnesla pred dvemi ljeti huda ura an potem se ni nobedan interesir u pobrigu, de bi se spet horè postavu. Sada so judje par- muorani hoditi čez vodo po 'ni daski položeni na ljesnice. Kar voda naraste pa judje ne morejo na drugi kraj poto- ka an ostane itako odrjezana cjela vas od Mosta na Nadiži. Upajmo, de delega- cjon ne bo šla za nič u Videm an de bo prefetura uslišala upravičeno prošnjo.

Zdi se, de se bo u našem komunu kaj kambjalo. Prefeturi so paršle na uho razne lamentele judi an zatuò je ta po- slala u naše vasi inšpektorja, de konšta- ta kako je s tjem. Upajmo (šperajmo), de bo itako paršlo use na dan, kar se je slabega nardilo u 15 ljetih demokri- stjanskega administriranja. Pa še 'dno debelo so nam zahodil naši ministratorji. Za cjestarja je konkurilo šest može, a naši »modrijanik« so uzeli tega, ki je naj- manj meritevul službe, ker je mlad, zdrou an žej okupan, namesto de bi u- zeli u službo invalida, dižokupanega an z dosti otuok na hrbtu. Zavoj te krivi- ce je dosti družinskih poglavarjev (capi famiglia) iz Tipane poslalo protestno pi- smo prefeturi an zatuò se ta žej intere- sira za razčistiti to rječ. U Italiji velja leč, ki pravi, de imajo »diritto di prece- denza« invalidi an »reduci di guerra«. Ta leč bo muorla vejati še za Tipano, tud če konselj komunal jo neječ ršpetati.

Te dni so zapustili svoje hiše an odšli na djelo u estero zadnji naši emigranti. Šnjè maj njesmo vidali tekaj judi iti od hiše kot ljetos. To se kalkola, de je šlo iz našega komuna po svjetu več kot eno tretjino (un terzo) cjele populacjóni.

Zavoj tega se zdi, de se bo žej itako sla- bo ekonomsko stanje še poslabšalo. Kdo bo pospravu seno an parpravu darua za zimo? Ženè, starčki an otroci, ki so osta- li ta domah, sigurno usega ne bojo zmorli.

Za zaključek pa še 'dno žalostno no- ticijo. Brezje je zlo prizadela nagla smart 66 ljetnega Angela Zussina. Mož, ki e bi penzioniran, ker je dugo ljet djelu u belgijskih minjerah je zadnja ljeta biu par hiši an uživu zasluženj penzjon. Biu je ljep dan an zatuò je šu nabjerat lidrik. Na 'dnjem brjeju mu je paršlo slabo an padu na tla. Ker je biu kraj, kjer je nabjeru lidrik, zlo strm, je pa- du po škarpadi globokò u potòk. Malo ur potem ga je obrjeju martvega nek domačin an poklicu domoeče. Mjediñ, ki je paršu soboto na kraj nesreče, je kon- statir u, de Zussino ni umar zavoj pad- ca, ma zavoj sarčne paralize.

DEMOGRAFSKO GIBANJE

Mjesca ženarja anu februarja te bo' u našem komunu takolè demografsko gi- banje:

Rodili so se: Jole Noacco, Gianni Se- dola, Illeana Levan in Rozarina Vazzaz. Umarli so: Ida Kusič, Marija Miscoria, Marija Cormons an Marija Michelizza.

Poročili so se: Lino Rizzardini z Ade- ljo Debellis, Tarcisio Kračina z Gemo Zussino, Marino Grassi s Cecilijo Stro- jazzo an Rino Zussino z Rito Debellis.

BRDO

ORGANIZAJMO SE TU KOPERATIVE

Povjedati čemo, de naša koperativa, ki smo jo orè postavili tu Brde že pred 40. ljeti anu jo prenesli lani u nove lo- kalje, na dobrò gre naprej. Tu Terski dolini ve njemamo itako modernega lo- kalja, kot je de od naše koperative. Tu nedeljah to pride use pouno judi, ne sa- mo od bližnjih vasi, pridejo še iz Cente, Viskorše anu Zavraha. Anu pensati, ke to koperativno smo si jo sami Barjenji orè postavili, brez majednega susidja anu pomoči. Barjenji smo tu tej reči bli unidi simpri anu merit temu, mamò povjedati še tuò, ke smo mjeli dobrè or- ganizatorje.

Usaka vas tu naši okuolici na bi mo- glá narditi tuò, ke smo mi nardili. Do- nás se buj, ke ve mamò leče, ke no po- magajo koperacjón anu za nove zgraje- ne lokalje tu naši zoni, u pride na pruoť štat s 50 procent an še več. Zatuò to bi tjelo beti ljepo, ke judje drugih vasi no se interesajta anu po zgledu naše vasi, no se organizajta.

Ekonomija tu montanji na če se zbuoj- šati samo če se homo znali organizati. Judje no ne znajo profitati okazjóni za šfrutati leče an dobit od štada tuò, ke o da. To se kapi, ke štat o ne more da- ti kar itako pomuoč. On, u če vidati prej organizane judi, ke no mu dejta garancije, ke pomuoč na če beti dobrò impiegana.

Ne stuojmo zatuò zgubljeni časa, ma znejmo se skup lošti anu usi unidi dje- lati za no ljeuše živjenje tu naših krajih.

Iz sestanka kmetov v Špetru

Pred nedavnim sò se sestali v Sv. Petru Slovenov ob Nadiži slovenski kmetje, da so skupno s furlanskimi zastopniki kmečkih organizacij razpravljali o tež- kih ekonomskih razmerah Nadiških dolin.

REZIJA

ZELO KRITICNE EKONOMSKE
RAZMERE V UČJI

Ze večkrat smo pisali o kritičnem eko- nomskem stanju Učje, ki pripada uprav- no k komunu Rezija, medtem ko ge- ografsko gravitira v Tersko dolino. Pred kratkim je izšla monografija, v kateri piše avtor te knjižice Tiziano dalla Mar- ta iz Ovara o socialnih problemih Kar- nije, kjer je vključena tudi Rezija. Da ne govorimo o drugem, prenašamo tu nekaj podatkov, ki se tičejo emigracije v Učji:

Rezidentno prebivalstvo	352
Sezonski emigranti	129
Stalni emigranti	95

Iz teh podatkov smo ugotovili, da je 63% rezidentnega prebivalstva odstotne- ga, kar pomeni, da so razmere obupne, če je šel tako visok odstotek ljudi od doma.

Vemo, da je ekonomija v hribih več ali manj povsod v krizi in da se o tem mnogo razpravlja i v parlamentu i v provinci. Vendar za rešiti Učjo še niso izgubljeni vsi upi. Potrebno bi bilo ne- koliko dobre volje od strani oblasti in seveda v prvi vrsti naj bi polagal nekoli- ko več skrbi Učji komun.

Pred nekaj desetletji Učja ni poznala emigracije. Prebivalstvo se je preživljalo izključno z dobički, ki so jih imeli pri sečnji velikanskih gozdov, kateri so da- nes popojnoma izsekani. Ozrimo se za trenutek nazaj in pogledmo statistike, ki govore kako cvetoča je bila takrat eko- nomija te vasi in kako ritmično propada.

Leta 1921, ob priliki ljudskega štetja, je Učja štela samo 6 odsotnih in sicer 4 emigrante v inozemstvu in 2 v drugih komunih Italije.

Če primerjamo te številke z današnj- mi, se nam zjeziro lasje in pridemo do zaključka, da komun reže kruh Učji

SLOVENJI!

Ne pozabite, da
je edini Vaš list
„MATAJUR“

prav po mačehovsko. Kako je možoče zapustiti kar 400 ljudi v popolni pozablje- nosti? Učja je še danes brez električne luči. Rezija ima velikansko električno centralo in daje električni tok za indus- trijo in razsvetljavo ravnini in mestom, njena »generentola« pa mora paliti petro- lej in hoditi po blatu, čeprav se njena mati Ravenca, kjer je sedež komuna in šteje 350 prebivalcev, blešči v neon luči in ima s kockami pavimentirane vaške ulice. Ljudje zaklepajo hiše, in upraviče- ni so; izseljujejo se v tujino, kjer zaslu- žijo za življenje in polagoma pozablja- jo na domačo zemljo in krivice, ki so se jim godile.

SREDNJE

OBUPAL JE NAD ZIVLJENJEM

Uso našo okuolco je zlo pretresla ža- lostna novica, ko smo zvedal, de si je uzel živjenje 46 ljetni Alojz Tomažič iz Gorenjega Tarbija. Mož je živu skupno z bratom in ker ga ta zjutraj ni vidu, je odpru njegovo kambro, kjer ga je u- šafu u luži karvi. A'ojz Tomažič je bil emigrant v Belgiji, kjer je djelu u mi- nieri in tam ušafu boljezen silikozo, ki ga je skuoz mučila. Zavoj boljezni, ki se je u minieri nakopu je imel penzjon, a mož je usak dan buj slabo stau. Takuò je obupal in si prerjezu žile na rokah in takuo' izkrvavel.

GORJANI

ZACETEK GRADNJE CJESTE
FLIPAN-CENTA

Pred časom so tu Vidme aprovali pro- žet za narediti novo cjesto, ke na če vezati Flipan s Cento skuoz Smrdenkjo. Flipanjeni so na tuò že 20 ljet čakali, zak' Centa to je njihov najbližji center, kamor no hodijo usaki dan kupovat tuò ke no majò bizunjo anu prodajat svoje pardjelke. Sevjeđa djelo to ne bo tekaj hitro končano; djelat ga bojo u lotjeh več ljet. Ljetos no če narditi parvi tronk za kake tri kilometre.

Se u Flipanu to e dosti emigrantu anu zatuò to bi tjelo beti jušto, ke no nare- dita cjesto prej ke se more, zak' če na bo emigracjón šla s takim velikim ri- tnom indavant ku anjele, cjesto ne bo koventalo djelati, zak' tu Flipanu ne bo judi.

Furlanska Slovenija v listih

»Gente della montagna« izhaja vsakih štirinajst dni v Milanu in prinaša razprave o problemih hribov-montagne. V svoji številki z dne 22. II. piše o ustanovitvi skupnosti za dolino Tera in Krnahlte, o tem da se skupnosti za posamezne skupine vasi ustanovljajo povsod v Alpah. V poročilu so navedena tudi izvajanja urednika našega lista »Matajura«.

Večkrat so v zadnjih letih poskušali srečo s periodičnim listom »Il Friuli«, pa ne gre. Izhaja nekaj časa, pa zamre in se po dolgem času spet pojavi. Sedaj so ga spremenili v turistično glasilo, morda bo na tak način »Il Friuli« imel več sredstev, če ne bralcev. V članku o turizmu o Kanalski dolini v številki z dne 29. II. je precej več starih nacionalističnih spominov kot pa pozitivnih konstatacij in analiz o turizmu v Kanalski dolini. Pi-

AMERIKA

DUS Andrej - Cleweland (Ohio). Zahvaljujemo se Vam za abonament na »Matajura«, ki nam ga je poslal Vaš prijatelj Simon. Kakor domjeneno, Vam bomo pošiljali list po avionski pošti. Lepo pozdrave od nas vseh.

CUSSIGH Ivan - New York. Hvala za pismo in za pozdrave, ki jih pošiljate. Vašim prijateljem iz domačega kraja. Skupaj smo ga prebrali in Vam vračamo tople pozdrave. Veselilo nas bo, če se še kdaj spomnite na nas.

CAUSIGH Augustin - New York. Vaši domači so poravnali naročnino za leto 1960 in zato Vam ni treba skrbeti. Pošljajo Vam mnogo pozdravov in Vam žele vesele velikonočne praznike.

GOSNGACH S. - Cleweland (Ohio). Najlepša Vam hvala za pismo in priloženi ček za Vašo naročnino in prijatelja. Upamo, da »Matajura« in redno prejimate. Izročili pozdrave Vaši nečakinji Antoniji. Objubila je, da Vam bo v kratkem odpisala. Res je, da ima molk oglete robove. Imejte se dobro in prejmite naš iskren pozdrav.

RUTAR Stefaniya - Lima (Peru). Na željo Vaših domačih smo Vam začeli pošiljati naš list in zato bi želeli, da nam sporočite, če ga redno prejimate. Mati, sestre in nečaki Vam žele vesele velikonočne praznike in Vas prosijo, da bi jim kmalu kaj pisali.

SCRIGNARO Guerino - La Plata (Argentina). Vaši domači so zelo zaskrbljeni, ker že dolgo časa ne pišete. Naročili so za Vas »Matajura« in potem nas Vam pošiljajo mnogo pozdravov. Tudi mi Vas prav lepo pozdravljamo in oglasite se kaj. Sporočite tudi kje je Karlo.

EVROPA

NOACCO Erminio - Waldhaïm (Švica). Hvala lepa za kartico s pozdravi. Veseli nas da ste prišli srečno na staro delavno mesto. Imejte se dobro in lep pozdrav.

KOS Lojze - Bern (Švica). Prejeli pismo, hvala lepa. Ugodili bomo Vaši želji tako, da bo vse prav. Pozdravljeni.

FLOREANCIG Lojze - Orly (Francija). Hvala lepa za nakazani denar. Upamo, da časopis in redno prejimate. Oglasite se še kaj in če Vam je mogoče nam pošljite kako fotografijo naših rojakov, ki tam delajo. Lep pozdrav.

DEBELLIS Egidij - Puteaux (Francija). Prejeli razglednico, hvala lepa. Zena in otroci so zdravi in komaj pričakujejo jeseni, da se zopet vrnete. Pozdravljeni.

TURCO Peter in Amalija - Plochingen (Zapadna Nemčija). Veseli nas, da sta držala obljubo in nam poslala prekrasno »kartolino« iz Vašega kraja. Bodita prav lepo pozdravljena in pozdravita še ostale naše rojake, ki delajo tam okoli.

MICELLI Evgen - Wailblingen (Zapadna Nemčija). Takoj ko smo prejeli Vaše naročilo, smo Vam odposlali časopis. Prosimo, da nam odgovorite, če ste ga prejeli.

BERGNACH J. Saarbruchen (Nemčija). Naročnino za »Matajura« so poravnali že Vaši domači za celo leto. Zakaj ne držite dane obljube? Lep pozdrav Vam in Miljacu.

VOLARIČ Franjo - Rijeka (Jugoslavija). Hvala lepa za pismo in za naslov novega naročnika. Naročnino lahko poravnate na licu mesta, ko boste prejeli

see članka Vittorio Foschini, star nacionalistični znanec je še eden izmed tistih redkih ostankov preteklosti, da razmišlja prav brez potrebe pri obisku Kobarida o »Capporetto« kot črni strani v zgodovini Italije, kot da bi to res bilo, ako razmišljamo o zgodovini zadnjih 40 let. Foschini je prišel v Kanalsko dolino in tu sta mu na poti i jugoslovanska i avstrijska meja. Pameten človek ga ne more razumeti. Ali boče, da bosta ti dve meji še bolj daleč stran, potem smo na stari imperialistični poti, ali pa naj bo zadovoljen, da sta meji tukaj, ker prinašata množice tujih turistov poleg domačih. In to je pravi turizem Kanalske doline. Ne pa njegovi zastareli nacionalistični nazori. Za list »Il Friuli« bi bilo bolje, da ne prinaša več njegovih člankov, ker politično nespametno piše, da »ga njega kot Italijana boli ta meja z Jugoslavijo in prav tako meja z Avstrijo.« Zato ta stari nacionalist ni potegnil iz Trbiža do Belepeči in do Kokovega, ker ne prenese mej. Kaj naj pa pomeni nje-

Turizem v Furlanski Sloveniji

V naših krajih poznajo nekoliko turizma samo v Reziji in še to samo v Ravenci in ne v drugih vaseh rezijanske doline. V Ravenci res dobijo familije, ki pridejo na počitnice, stanovanja in hrano v lepih lokalih kot se spodobi za turistične kraje. V nadiških dolinah pa ni ničesar pripravljeno, da bi se človek tujec ali pa domači gost dobro počutil. Glavna cesta po dolini Nadiže do Stupice je sicer lepo asfaltirana, in se počasi proti Ažli, sv. Lenartu, Srednjem in drugam že tudi spuščajo prve asfaltirane ceste, toda lokalov za prenočevanje, restavracij za lačne goste, personala, ki bi postregel goste ni. Vse naše osterije po naših vaseh, ki imajo lepe razglede in dober zrak, ti dajo samo pijačo, vino bolj slabo, in likerje kot pač so vsi po javnih lokalih, nekaj mortadele in salaminov pa nič več. To ni dobro niti za začetek turizma. Število motoriziranih vozil se veča in ljudje iščejo nimar nove kraje, kjer bi se ustavili ob nedeljah. Prišli bi tudi k nam, če bi se imeli kje ustaviti.

Decembra so v Čedadu pri županu in senatorju Pelizzu razpravljali o turizmu in so k posvetovanju povabili tudi župane iz nadiških dolin. Najbolj interesantno od vsega je bil načrt, da bi se cesta od Čedada-Stare gore podaljšala do Klođev. To bi bila res imenitna cesta za avtomobiliste, ker bi peljala po krajih, od koder je čudovit pogled na hribe in ravnine in kjer posamezni kraji, kar vpijejo po turističnih objektih, po lepih hotelih in restavracijah. Seveda ne bi ta turizem mogel rešiti globokega vprašanja življenske eksistence Furlanske Slovenije, ki bi morala doživeti čisto drugačno reformo, da bi se obdržala in mogla živeti. Turizem bi bil samo flajšter, samo obliz za nekatere, ne pa za vse prebivalce, tega ne smemo izgubiti spred očmi in misliti, da bo že malo turizma rešilo vprašanje življenja pri nas, v Kanalski dolini,

poziv za plačilo od A.D.I.T. - Ljubljana. Lep tovariški pozdrav.

LETIČ Franjo - Rijeka (Jugoslavija). Sporočamo Vam, da boste odslej prejeli »Matajura«. Za poravnavo naročnine velja isto kot zgoraj navedenega naročnika. Pozdravljeni.

ŠKOCIR S. - Loka pri zidanem mostu (Jugoslavija). Najlepša Vam hvala za dopis in za naslove novih naročnikov naših rojakov. Skušali bomo ustreči Vašim željam, v kratkem Vam bomo poslali kakšno razglednico iz naših krajev. Veselilo nas bo, če se še kaj oglasite.

AVSTRALIJA

CRISSETIG L. - Suny Hel (Sidney). Mnogosrčnih pozdravov od vseh Vaših domačih. Sporočite, če prejimate v redni list. Imejte se dobro in lep pozdrav tudi od naše strani.

SALATARINI M. - Viktorija. Mama in sestra Vas prav lepo pozdravljata in pričakuje Vaših novic. Pri nas nič novega.

gov stavke: »Zakaj če je tukaj Slavija, potem je to Slavija italijana.« S tem se tudi mi strinjamo ker je to fakt, da žive tu ob meji Slovenci in da je zato Slavija, in ker je ta Slavija v Italiji, je seveda italijanska Slavija, tako imenovana že stoletja in znana po Italiji in v svetu najbolj po knjigi Carla Podreeca »Slavia italiana«. Vsaj eno stvar je Foschini točno konstatiral: Obstoj italijanske Slavije ker »Slavia italiana« obstoji, je treba upoštevati objektivne pogoje njenega obstoja, njenega prebivalstva. Beneška republika je postopala z italijansko Slavijo tako kot se spodobi ravnanje z deželo, ki ima svoje specifične lastnosti spričo etničnega značaja njenega prebivalstva. Avstroogrška monarhija ni imela državniške modrosti Beneške republike in je zato slabo postopala s Slavijo v okviru lombardsko - beneškega kraljestva pod Habsburžani, nič boljše pa Zedinjena Italija, ki je poznala v naših krajih samo italijanski nacionalizem Foschinijevga kova.

v Reziji, v Meduni-Cellini, v Karniji, kjerkoli v furlanskih hribi. Tega je treba, da se zavedajo kompetentni krogi za turizem in posamezni provincijski svetniki, ki govorijo na takšnih konvenjih za turizem. Pozdravljena vsaka nova moderna cesta, vsak moderen turistični objekt, ker bo prinesel vsaj nekaj življenja v naše kraje, toda glavno pa mora še priti tudi v načrtih: kako zaposliti doma naše ljudi, da ne bodo prisiljeni hoditi po tujini.

Kaj bomo delali aprila meseca

Na njivi: Stalni hladni in deževni dnevi nas ovirajo pri delu in zadržujejo rast rastlin. Kaljenje semen, ki smo jih zapuili zemlji, se bo zavleklo. Rastline, ki rastejo počasi, so delj časa lahko podvržene raznim bolezenskim klicam. Učinkovito bomo pomagali posevkom, če jih bomo vsestransko gnojili. V gnojilnem obroku morajo biti prisotni: dušik, fosfor in kalij. Enostransko gnojenje z dušikom je povečini škodljivo.

V vinogradu: V tej dobi nimamo posebnega dela. Opazovati moramo rast mladja in paziti, da se ne prikrade na brste kakšna gosjenica (zemljemerka-Borarmia gemmaria ali druge), ki se hrani z mladimi brsti in nam tako uničuje zarodek. V tem primeru bomo gosnice zatirali mehanično ali kemično.

V sadovnjaku je končano snaženje in škropljenje. V začetku meseca še lahko sadimo in presajamo morda prejšnje leto pregloboko posajeno sadno drevje in ga v suši zalivamo. Sibeke veje in debla okrepite s puščanjem, če previdno prerežete lub v presledkih od vrha do tal, če le mogoče na senčni strani. Cepljenje in precepljanje mora biti končano. Če se na precepljenih vejah kak cepič posuši, prikrajšajte veje za nekaj centimetrov in cepite znova za lub s cepiči, ki ste jih v ta namen pripravili.

Na vrtu sejte v zavetnih legah solate, zelje, karfiјolo, peso in redkvice. Sadite še kasne vrste graha.

Prve setve kale. Pregoste redčite. Kaleb grah osipljite. Sočne kalj pri tem v zemlji nekoliko ostare, zato jih ptiči ne marajo več in zato se ni treba bati, da bi ga v tem času pozobili. Ob lepem vremenu lahko posadite nekoliko zgodnjega fižola, ostali fižol pa sadite šele maja. Pripravite dobro gnojno zemljo za kumare, paradižnike in papriko.

Slovenska narodna pesem v Beneški Sloveniji

V Dolenjem Barnasu je bil takrat cerkveni zbor, ki mi je drugi dan zapel več domačih pesmi in med temi pač njihovo izvirno: *Prelepa je naša dolina*, je vseh dolin regina, oj proti slovenski stran. Peli so troglasno in čedno. Te ali enake nisem slišal ne prej, ne poslej drugod.

V bližnji Ažli sem zapisal pozneje po besedilu svojevrstno čudno pesem: *Gularja* (berača) *sem tiela imeti* itd. Sicer naslednje kitice niso pa v nikakršnem odnosu s prvo. Pela jo je ženska srednjih let. Tudi originalne bodo pesmi iz male skrite vasi *Podvršč* za Podbonescom ob gorenji Nadiži. Te je zapel Ivan Domenis (Domenič se je on rad podpisoval), v tistih letih šol. vodja goriške mestne plav. šole, doma iz Ronca iz družine kakor jo uvodoma omenjamo, in te bodo tudi izvirne n. pr. 1. *Liepa moja Marjanca*, oj le puojdi damu, paršu je s Suhega potoka županov sin. Tu imenovani potok bi bil pritok Nadiže ob njenem desnem bregu koj ob njenem vstopu v Italijo. Potok je res večkrat ali večinoma suh, ker je hudournik.

V Roncu so zapeli še prej bratje Ivana Domenisa pesem: *O le mamka vi vi*, kje so vaše hčeri in naslednja je tudi še iz *Podvršča*: *O ti ti toja* ist niesen vič toja, zahualim Boga, ki mam sama soja. Ti so tudi originalni teksti, ki nimajo enakih ali podobnih primerov. So še druge, ki bi jih lahko uvrstili med te, toda radi odmerjenega prostora, moramo to opustiti. Med terskimi Slovenci je le malo pesmi in še te so prav kratke in jako preproste. Nekako izjemo v tem delu tipična vsaj po besedilu pesem iz Brega, zadnje slov. vasiče proti zapadu ležeča nad gorskimi jarki. *Ano drenje te krivo, krivo* itd. jo itak prinašamo ob koncu. Tu znajo lepo plesti iz drenovih šib velike oprtnike in pravijo zato, da so »moštrina«, moj-

stri, in tako so si sestavili besedilo in napev, ki ga zastoj iščemo podobnega priznanih slovenskih. Sicer bode na njej kaj laškega naleta mogoče. Besedilo pa je čez originalno. Pela jo je gospodinja iz trgovine Batoja. Tudi v bližnjem, že precej pofurljanem onkraj gorske globeli na vrhu ležečem Filipanu poje še kateri s primerno kraju, spremenjenim besedilom. Na pogorju Bernadija nad Nemami oz. Romandolom ležečem Vizontu sem zapisal pred leti to-le domačo pesem: *Ce le so tri bečice*, so liepe carnjele, ne so vanti tri jabuka, par same pečene. Slov.: Tam so tri dekleta, so lepa rdečelična, ona so kot tri jabolka, kot bi bila pečena. Besedilo je preprosto, kratko, domače, napev je menda tuj, ki se pa prilega. Ostale pesmi so drugod po tleh krajih zelo preproste, ambitus ne doseže oktave; so skoraj otročje, uspavanke in nekatere spominjajo na rezijanske motive.

V Reziji pa imajo svojevrstne, originalne napeve, in jih imajo razmeroma mnogo pa po bistvu strukture so si precej podobne, posebno v ritmiki. Vpletajo v motive razne okraske kot so v gorskih planinskih pesmih, se jim pozna koroški vpliv. Tu ob koncu navedemo eno zadnji čas zapisano iz Liščjaca, ki pa nima prej navedenih svojstvenosti. Rezijani pojo zelo radi in tudi kadar plešejo njihov nar. ples Rezijanko.

Konec

ZANIMIVOSTI

Ljubimo duh vina, pijemo pa alkohol. Ljubimo ljubezen, poročimo pa se s človekom.

Samo dobra žena zna moža občudujoče motriti navzgor in ga dobrohotno gledati navzdol.

V hlevu: Dober gospodar že v drugi polovici aprila daje svoji živini nekaj več zelene krme. Letos bo s tem vprašanjem malo težje. Naši kmetje bi morali že septembra misliti, kako si bodo poskrbeli zeleno krmo čim bolj zgodaj. Mešanica ječmena in grašice predstavlja odlično krmo za naše molzne krave. Živino moramo počasi pripraviti na zeleno krmo, da ne bomo naleteli na neprijetna presenečenja.

ČEŠPLJEV KAPAR

Ze več let sem vidimo, da dela na češpljevih nasadih veliko škodo takojimeno-vani češpljev kapar. Od tega škodljivca napadeno drevje zaostane v rasti, posamezne veje se začno sušiti in če se nič ne naredi za ga ustavit, se drevo v katerem času posuši. Če napadeno drevje natančno pogledamo, vidimo na spodnjem delu tankih vej vse polno rjavih trdih kapic. Pod temi kapicami pa je moki podobna snov (prah). Te rjave kapice so izumrli kaparji, pod njimi pa sama jajčeca. Dorasle uši se namreč pokrijejo z neko trdo luskinjo, se trdo pri-rastejo na deblo in se ne gibljejo več. Pod tako kapico žival izsesava z dolgim rilčkom, katerega zabode globoko v deblo, drevesni sok in jemlje drevesno potrebno hrano. Pod to kapico znesejo samice jajčeca, da jih zavarujejo pred vremenskimi nepravilnostmi od spomladi, ko se iz njih izvale nove živalice.

Kaparje ni težko zatreti, če se delo pravilno izvrši. Najlažje mu je priti do živca, ko drevo miruje, to je v zimskem času in sicer z dvakratnim škropljenjem. Prvič je treba škropiti še meseca marca, a seveda je treba drevo prej dobro očistiti. Debla lahko namažete z 20% škropi-

Kdaj podorjemo hlevski gnoj

Hlevski gnoj veliko pomaga proti suši. Razni poizkusi so pokazali koliko dobrih sostanc se izgubi, če se pusti gnoj ležati nepodoran na njivi dolgo časa. Izgube, ki nastanejo zaradi poznega podoravanja, so že četrty dan tako velike, da je učinek (efekt) tega gnojenja manjši, kakor učinek polovične množine gnoja, ako se tega takoj ne podorje. Zaponniti si je treba torej, da se mora hlevski gnoj na njivi takoj raztrositi in takoj podorati.

BOJ PROTI MUHAM V HLEVIH

Živina strašno trpi zaradi muh. Vsled prehude mušje nadloge nazaduje mlečnost krav in mlade živali zaostanejo v rasti. Kot prav učinkovito in poceni sredstvo proti muham namažite okna z apnenim beležem, kateremu dodate toliko plave barve, da ostanejo šipe svetloplave. Dobro je tudi, da notranjost hleva prebelite z apnom, kateremu dodate nekaj dizinfetanta, ki ga lahko kupite v vsaki drogeriji.

SLOVENSKI GOSPODARSKI PREGOVORI

Ako kupuješ, česar ne potrebuješ, boš prodajal, česar potrebuješ!

denar na obresti nalaga!

Kdor drevje sadi, za svojo hišo

Dober sosed je velik zaklad, ki se za gotove denarje ne kupi!

za naše mlade bralce

ELIN PELIN:

STARI VOL

Kadar koli se spomnim otroških let, toplega domačega ognjišča, rojstne vasi, ki je kakor poletela na višavje, naravnost proti soncu, potočka, ob katerem smo se igrali, vstane v spomin pred menoj tudi mogočni košati život Bolča — našega starega vola.

Mnogo let je vlekel plug, ne da bi so-pel, večno molčec s svojo volovsko dušo, naposled pa je obnemogel in se postaral. Moj oče ga je vzredil iz majhnega junčka in ga negoval vse življenje, ki je poteklo v delu in vdanosti v usodo. Rad je imel tega svojega starega sotrudnika — svoje-ga tovariša, nič slabega ni pomnil o njem, od srca ga je obžaloval, in dasi vol že ni bil več za delo, ga ni hotel prodati in ga tudi ni več mučil s delom, marveč mu je na stara leta privoščil svobodno in lahko življenje.

Ubogi Belčo, kakšen trpin je bil in kakšno krotko dušo je imel! Bil je najmočnejša žival v vasi, Bel kakor snežni za-met, z velikimi temnobiserinimi rogovi, ka-kor iz temne biserne matice, stoječimi v podobi lire nad čelom.

Belčo je ponavadi ležal na dvorišču

živino na pašo. Ta se je razgubljala da-leč po goščavju, tavalja po bregovih in kamnitem svetu; zanj pa je bilo vse to pretežavno. Zvečer je zaostajal in se po-zno vračal. Nekoč se je izgubil in ga je oče vso noč iskal po gozdu.

Našli so ga samega in utrujenega, leže-čega nekje na poti.

Tedaj je moj oče sklenil, da Belča ne bo več pošiljal z volmi in kravami na pa-šo, marveč s teleti. Leta niso hodila da-leč, niso tavalja po gozdovih in ni bilo nevarnosti, da bi se Belčo izgubil.

Prvi dan Belčo kar ni bil voljan iti s to neobgledno otročadjo in se je užaljen vrnil, ne da bi stopil iz vasi. Pastirček se je zamašil, da bi ga odgnal s seboj. Belčo je tako jezno prhnil vanj in tako strašno nameril rogeve proti njemu, da se je pastirček ustrašil in ga pustil v mi-ru. Drugi dan smo Belčo spet poglali. Šel je. Toda okoli poldne se je vrnil je-zen in nezadovoljen, užaljen v svojem dostojanstvu. Teleta, ta norčava otročad-z zaviranimi repi in neugnano poskaku-joča, so ga užalila s svojo porednostjo.

(Nadaljevanje sledi)

pod napuščem, obdan od skrbne otroča-di. Negovali smo ga, ga božali, mu primašali krme in mu rogeve krasili z velikimi šopki cvetja, da je bil podoben kakšnemu svatovskemu starešini. Smešno ga je bilo pogledati, vendar se ni jezil na nas. Ta stara dobra duša nas je prijateljsko po-gledovala s svojimi velikimi, temnimi očmi, tako mirnimi, ljubeznivimi, pamet-nimi in žalostnimi, kakor da nam bi rada kaj povedala. Mi smo se zagledali vanje in ga prijateljsko vprašali:

»Kaj je, Belčo? A? Povej, ali bi kaj rad?«

Belčo je odkimal, globoko vzdihnil in začel s svojim brezzobim gobcem počasi prežvekovati.

Obilno smo ga krmili. Kar naprej je jedel, venomer prežvekoval, pa je kljub temu bil strašno suh. Lakotnice so mu močno upadle, rebra si mu lahko preštel in kosti in plečka in vretenca na tilniku so bila podobna nazobčanim vrhovom Stare planine.

Belčo je vsako jutro vstal, otrese slamo s sebe, si oblizoval, koder je bil preležan, prišel pod napušč, se napotil k potoku in se napil. Počasi je stopal, spokojno, rav-nodušno, glavo pa je nosil pokonci, ka-kor da se zaveda velikega dela, ki ga je opravil. S svojimi upadlimi lakotnicami, z lepimi rogovi, ki so jih krasili naši šop-ki cvetja, s svojo snežno dlako, z vso svo-jo mogočno gosposko pojavo je vzbujal spoštovanje in vsakdo je obstal in ga gledal.

Belčo je šel k potoku, se napil in se spet spokojno vračal na svoje staro mesto pod napuščem, da ne bi pogledal v stran. Pod večer je spet šel pit, čeprav ga ni nihče poklical ne gonil in se je spet vr-nil. Na takih majhnih sprehodih se ni-koli ni zmotil v času in po njem so lju-dje merili čas kakor na uri.

Poleti smo ga katerikrat poslali z vaško

Tonček je stopil v kuhinjo, toda brez torbe. Mama je to takoj opazila, začudeno ga je pogledala in vprašala:

»Tonček, kje imaš torbico?«

Tonček je zbegano pogledal po sebi, ali torbice ni bilo.

»Si jo v šoli pozabil?« ga je vprašala spet mama.

»Ne, vzel sem jo, v to roko sem jo vzel. Vem...«

»Kje si jo pustil, Tonček? Spomni se?«

Toda naj je mama še tako spraševala — nič ni zvedela.

Nastal je pravi preplah.

Mama je poslala Tončka še enkrat v šolo. Tončkovo sestro je poslala k sošol-cem, potem pa je še sama odšla po poti ob vodi, zakaj prav lahko, da bi se bil Tonček na poti domov zaigral in na tor-bico pozabil.

Ni minilo dolgo, ko so se vsi trije vr-nili, Tonček, sestra in mama, a brez Tončkove torbice; posedli so okrog mize in bilo je žalostno kot na pogrebščini.

Mama in sestra sta mu očitali, zakaj ni napisal nikjer imena. A kaj je poma-galo, torbice ni bilo in mama ni imela toliko denarja, da mu bi vse na novo kupila.

Medtem je Tončkova torbica zama-niskala gospodarja.

Tonček se je bil podil za otroki in je torbico odvrnil na poti ob vodi. Torbica je plosnila na tla, da bi jo lahko slišal, a Tonček je ni in tako je tekkel, dokler ni pritekel domov...

Mimo je prišla žena. Skoraj bi se bila spoteknila ob torbici. Sklonila se je, jo pobrala, prelistala knjigo in zvezke — nikjer ni bilo imena.

Pregledala je vse še enkrat, knjige, zvezke, ovitke — toda imena ni bilo. Po-gledala je okoli, da bi zagledala kakšne-ga šolarja, toda nikogar ni zagledala; za-prla je torbico in jo odnesla s seboj.

Ali poslej ji je nenehoma hodilo po glavi, kam s torbo. Kdo jo je izgubil?

Ustavila se je na križišču. Po cesti so se pripodili šolarji. Prestregla jih je in vprašala, če vedo kaj zaradi torbice. Otroci so prelistali knjige in zvezke, se ramrdnili in odgovorili:

»Naš razred že ni.«

»Kak prvičar jo je izgubil...«

Ženica je šla dalje. Prišla je do trga Križem - krazem. Ljudje so hoteli na vse strani, ona pa je ustavila moža z naoč-niki in s sivo brado, mu pokazala torbico in ga vprašala, če bi morda vedel, kdo jo je izgubil. Mož z naočniki na nosu pa je bil siten.

»Kaj pa naj jaz vem, čigava je!« je znergal. »Moji so že na univerzi...«

Mož z naočniki si je pogladil brado in ni ga bilo nikjer več. Izgubil se je med ljudmi.

Ženica je stopila na pločnik. Po trgu so hoteli avtomobili, tricikli in kolesa. Opazovala je ta na vse strani hiteči svet in lahko si je koj mislila, da je vsem tem ljudem najdena torbica deveta briga. No-beden ne bi prav nič storil, da bi torbica našla lastnika.

Takrat pa je zagledala sredi trga, na podstavku, policaja z belimi rokavicami. Stal je mirno in resno in dvigal zdaj desnico zdaj levico — kazal je pota av-tomobilom, triciklom in kolesarjem.

»Tega bom povprašala,« si je rekla že-nica, »ta bo vedel...«

Stopila je s pločnika, se prerinila med vozili in prišla do policaja.

»To torbico sem našla Ob vodi...«

Policaj je na hitro pogledal po ženič-nih rokali in videl, da je čisto navadna šolska torbica.

»Kaj pa naj jaz z njo?«

»Otroku jo boste vrnili.«

Ženica je položila torbico k policajevim nogam in odhitela.

Policaj pa je na šolsko torbico ob no-gah pozabil. Tako se je potem zgodilo, da bi kmalu odšel brez torbice, ko je končal službo.

»In ta torbica?« mu je rekel policaj, ki je stopil na podstavek namesto njega.

Policaj se je sklonil, pobral torbico, se domislil ženice in odšel s trga.

Hodil je naprej in naprej in si tri gla-vo, kako bi jo vrnil šolarju.

Domislil se je radia in jo odnesel na radijsko postajo. Napovedovalec bo pove-dal staršem in otrokom, da se je našla izgubljena šolska torba. Otrok bo prihitel na radijsko postajo, dobil bo torbico in bo lahko napisal domačo nalogo.

Tako je sklenil in tako je storil.

Doma so Tonček, mama in sestra po-slušali radio in zaslišali:

»Pozor! Pozor! Ob vodi so našli torbi-co nekega učenčka prvega razreda. Na knjigah in zvezkih ni nobenega ime-na...«

Tončkovi so se vsi oddahnili.

Tonček pa je stekel do radijske posta-je, dobil torbico in takoj je lahko napisal nalogo, napisal pa je tudi svoje ime na berilo in na zvezke.

Koklja in račka

Lahkomiselna rasa je znesla jajce kok-lji v košaro.

Izvalili so se piščančki. Tedaj je zagle-dala mati Koklja, kako je zlezal iz enega jajca kaj čuden piščanček. Imel je velik rumen kljun in rumeno kožico med no-žicami ter je urno splezal iz košare.

»Kdo pa si?« se je začudila koklja.

»Ga, ga, račka sem!«

»Kam pa greš, ko si vendar tako majh-na?«

»V potok se grem igrati!« se je šopirila račka. »Ne bojim se vode kakor piščanč-ki!«

Ker pa je bila šibka in neizkušena jo je

odnesel tok. Tedaj jo je rešila mati Kok-lja s svojim kljunom.

Vidite? Človek ne sme nikdar precenje-vati svojih moči.

ANEKDOTE

KATEGORIZACIJA

Nekoč so vprašali Kanta, kateri poslušalci najpogostejše obiskujejo njegova predavanja. Veliki filozof je ironično od-govoril.

— Moji poslušalci so v glavnem študen-tje, mlada dekleta in oficirji. Studen-tje prihajajo zaradi tega, ker vedo, da sem v izpitni komisiji, dekleta prihajajo zaradi študentov, oficirji pa zaradi de-klet.

PRIŠLA JE POMLAD

Po dolgi zimi je pomladansko sonce končno oživilo tudi našo deželo. Ronki so ozeleneli, drevje se je razcvetelo, pričelo se je delo na poljih. Vse se veseli novega življenja — pomladi. Upajmo, da se ne bodo pripodile nevihte in uničile to, kar je kmet v teh dneh s tolikim trudom posejal. Zemlja v naših hri-bih daje le toliko pridelkov, kadar je letina dobra, da se morejo ljudje z nji-mi preživljati par mesecev v letu.

LITOVŠKE PRAVLJICE:

Začarani konj

Nekoč je župnik jezdil skozi gozd. Prišel je večer in z njim čas molitve, do doma pa je bilo še daleč. Župnik je zle-zel s konja, si ovil vajeti krog roke in vzel molitvenik. Za seboj je gnil konja na povodcu, sam pa je bral z molitvenika. Konj je stopal lepo polagoma, kot pač konj, zdaj stopil v stran, zdaj udaril z repom po muhi, zdaj zaprlal.

Dva tatova sta v gozdu vse to videla in se zgovorila.

»Temu župniku bom konja ukradel!« je dejal prvi.

Kaj ti pride na misel! Da bi župniku konja ukradel?«

»Ali on ne krađe ljudem? Nič se ne boj, te konja mi podrži.«

Tiho tiho se je splazil do konja, vzel sedlo z njega in ga dal nase, vzel uzdo in si jo dal na glavo. Medtem pa je nje-gov pajdaš odgnal konja v gozd.

Župnik je molil, bral molitve iz knjige in ni opazil, kaj se mu dogaja za hrbtom. Tat pa je kakor konj stopal za njim na povodcu.

Župnik je odmolil, se prekrizal, spravil molitvenik, se obrnil, hotel zajahati konja — pa ostrmel! Namesto konja je stopal za njim — človek na povodcu, osedlan in zauzdan.

Duhovnik ga je gledal in se silno ču-dil. Človek pa ni dolgo pomišljal, marveč je padel na tla, objel župniku kolena in zavpil:

»Duhovni oče! Zavoljo svojih velikih grehov sem bil preklet in v konja spre-menjen. Mraz in lakota, tepež in psovke sem trpel dolga leta, zdaj si me pa s

svojimi svetimi molitvami spet spremenil v človeka. Ker pa si me kupil kot konja in odrinil zame denar, ti bom tudi služil kot konj. Orji in vlačci z menoj, jahaj me, kamor me hočeš — vse bom pretr-pel, saj to bo tvoja sveta volja! Le neče-sa te prosim! Nikar me več ne spremeni v konja! Zajahaj me in odnesel te bom domov!«

Župnik je zdajal z glavo — ne, njemu, duhovnemu človeku, se ni spodobilo, da bi jahal na človeku...

Pa je preudarjal sem in tja: »Kupil sem ga res in dal denar zanj, to se pravi, da je moja lastnina. A saj mu je zdaj potrebna drugačna krma. Kmetje so mi navozili sena in ovsu, tega vendar ne more jesti... Tudi kakšno obleko mu bo treba dati in še tega in onega...«

Mislil in mislil je in nazadnje dejal:

»Ne bom te zajahal, to se ne spodobi mojemu stanu! Pojdi, kamor te noge nesejo, dajem ti prostost.«

Tat se je razveselil.

»Kam naj pa odložim sedlo in uzdo?« je vprašal.

Pri tem je bil že na tihem preračunal, da ima župnik še deset vrst hoje do do-ma in da ne bo vlačil težkega sedla in uzde s seboj.

»Če sem izgubil konja, se mi tudi sedla ni treba zdeli škoda,« je odvrnil župnik. »Sedem let si mi zvesto in vdano služil, vzemi ga s seboj in plačilo za zvesto služ-bo!«

Tat je vzel sedlo in uzdo in jo naglo ubral v gozd k tovarišu.